

tekst

AGATA PUŚCIKOWSKA

redaktor wydania

Mija 70 lat od rozpoczęcia drugiej wojny światowej. Podczas gdy „na górze” trwają spory i pseudohistoryczne dysputy o to, czy Polska wywołała wojnę, my – „na dole” mamy poważniejsze zadanie: modlitwę za tych co zginęli, i za tych, którzy pozostali. Wrzesień jest i będzie miesiącem szczególnej refleksji. O tragicznych wydarzeniach w Palmirach na stronach VI i VII przypomina Tomasz Gołąb. A Muzeum Historyczne m.st. Warszawy apeluje o przekazywanie pamiątek po zamordowanych.

Na górze – Matka Boża. W ruchomych skrzydłach – dwa anioły. Trzyczęściowe drzwi w sanktuarium Matki Bożej Łaskawej czekają na otwarcie.

Pierwszym dziełem Igora Mitoraja o charakterze religijnym były dwie rzeźby, przedstawiające Matkę Bożą i archanioła Gabriela na chwilę przed Zwiastowaniem, które stanęły w Muzeach Watykańskich. Później Igor Mitoraj wykonał brązowe drzwi do świątyni Matki Bożej Anielskiej zaprojektowanej przez Michała Anioła. To właśnie one tak zachwyciły spacerującego po Rzymie jezuitę, ks. Andrzeja Kiełbowskiego, że zaproponował, by artysta uświetnił swoim dziełem jubileusz 400-lecia powstania kościoła na Starym Mieście.

Igor Mitoraj stwierdził, że chyba przeznaczenie. I niemal od razu w swojej toskańskiej pracowni zaczął

Drzwi Igora Mitoraja otwarte zostaną 12 września. Poświęci je bp Tadeusz Pikus

rzeźbić. Powstał trzyczęściowy projekt, z nieruchomą górną częścią z postacią Maryi i dwoma skrzydłami, na których dominują postaci aniołów. Okaleczonych, jak to u zachwyconego antyczną Grecją Mitoraja. – Chyba coraz bardziej odczuwam bliskość sacrum. Może to kwestia wieku, ale coraz częściej

patrzę w stronę wieczności – mówi artysta.

Poświęcenie i otwarcie drzwi do kościoła jezuitów odbędzie się 12 września o godz. 18.00. O 19.00 w archikatedrze św. Jana w koncercie dla warszawiaków wystąpi Włodek Pawlik – „Piano – solo”. Zaproszenia można odebrać m.in. w zakrystii sanktuarium.

Modlili się o życie

28 i 29 SIERPNIŃ OŁTARZEW. W tym roku młodzi rozważali hasło „Wybieram Życie”, co było nawiązaniem do całorocznego programu duszpasterskiego Kościoła „Otoczmy troską życie”

Uroczystą Eucharystią, której przewodniczył zastępca przełożonego generalnego Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego ks. Zenon Hanas SAC, zakończyło się III Pallotyńskie Spotkanie Młodych w Ołtarzewie k. Warszawy. W Wyższym Seminarium Duchownym księży pallotyńców, 28 i 29 sierpnia, pojawiło się ponad 700 młodych osób z całej Polski, Białorusi, Ukrainy, Słowacji. Uczestnicy mieli przede wszystkim okazję spotkać się ze sobą. Uczestniczyli też w przygotowanych warsztatach tematycznych, które z różnych perspektyw spoglądały na problem wybierania życia. Byli obecni m.in. podróżnicy, himalaishi, ratownicy medyczni z Maltańskiej Służby Medycznej i siostry zakonne.

Bilans pozytywny, ale...

TOMASZ GOŁĄB

20 LAT KATECHEZY. – Pan Jezus nauczał dorosłych, a błogosławił dzieci, my natomiast uczymy dzieci, a błogosławimy dorosłych – stwierdził abp Kazimierz Nycz podczas odprawy katechetycznej, która odbyła się 28 i 29 sierpnia w kościele seminaryjnym. Kilku katechetów: świeckich i konsekrowanych uczestniczyło we Mszy św. i wysłuchało kilku wystąpień, m.in. mazowieckiego

kuratora oświaty Karola Semika oraz ks. prof. Stanisława Dziekońskiego z UKSW. Podsumowując 20 lat szkolnej katechezy, ks. Dziekońskiego zwrócił uwagę, że katecheza wprawdzie wypełniła duchową pustkę w szkole po okresie komunistycznym, ale wciąż wymaga dostosowania do zmieniających się wymagań i potrzeb: m.in. przez wprowadzanie elementów ewangelizacyjnych, doskonalenie zawartości podręczników czy wzbogacanie stałej katechezy parafialnej, która nie może ograniczać się jedynie do przygotowania dzieci do Komunii św. i bierzmowania. **tg**

Katecheza, żeby była skuteczna, musi być dostosowana do zmieniającej się rzeczywistości

Marianie, sto lat!

70 lat temu...

WARSZAWA. Uroczysta Msza św. z okazji jubileuszu 100. rocznicy odnowienia i reformy Zgromadzenia Księży Marianów odprawiona została 29 sierpnia w bazylice Świętego Krzyża. Podczas uroczystej Mszy św. koncelebrowanej przez 60 kapłanów zakonnych i diecezjalnych, czterech braci marianów złożyło wieczyste śluby zakonne na ręce przełożonego generalnego marianów ks. Jana Mikołaja Rokosza. Przełożony Prowincji Opatrzności Bożej ks. Paweł Naumowicz przypomniał, że istotą duchowości bł. Jerzego Matulewicza, odnowiciela marianów, była miłość do Chrystusa, Kościoła i zgromadzenia. Zgromadzenie Księży Marianów ufundowało tablicę pamiątkową, która znajduje się w kaplicy Matki Bożej Częstochowskiej w bazylice Świętego Krzyża. **ap**

WARSZAWA. Z okazji 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej, w intencji poległych i żyjących żołnierzy II wojny światowej 30 sierpnia modlono się podczas uroczystej Mszy św. w archikatedrze św. Jana. – Trzeba się modlić, by Bóg dał nam siłę do przebaczenia – powiedział na początku liturgii bp Tadeusz Pikus. Dodał, że dotyczy to wydarzeń, które miały miejsce zarówno 1, jak i 17 września 1939 roku. Bp Pikus zaznaczył, że uczestnicy Mszy łączą się duchowo ze zgromadzonymi w tym samym czasie w katedrze w Berlinie, gdzie biskupi polscy i niemieccy sprawują liturgię w 70. rocznicę wybuchu wojny. Homilię wygłosił ks. infułat Zdzisław Król. Przypomniał, że w chwilach ważnych dla narodu polskiego,

JAKUB SZWIMCZUK

We Mszy św. uczestniczyli polscy weterani II wojny światowej z kraju i zagranicy

rodacy gromadzą się właśnie w tej świątyni – archikatedrze św. Jana w Warszawie. – Ten kościół

jest szczytem wiary, ale był także barykadą powstańczą – przypomniał ks. Król. **ap**

Uroczystości na Niedźwiadku

ZAPROSZENIE. 13 września, w pierwszą rocznicę ukoronowania figury Matki Bożej Fatimskiej na osiedlu Niedźwiadek w Ursusie, Mszy św. o godz. 12.30 przewodniczyć będzie bp Stanisław Budzik. Po Mszy św. sekretarz Konferencji Episkopatu Polski poprowadzi wokół sanktuarium procesję różańcową z figurą patronki świątyni i relikwiami błogosławionych dzieci: Hiacenty i Franciszka. Poświęci także trzy kolejne stacje Drogi Krzyżowej – VIII, XI i XIV wykonane na zewnątrz sanktuarium. Tego

dnia w Ursusie będą również odprawiane Msze o godz.: 7.00, 8.30 i 10.00. O godz. 15.00 zaplanowano Koronkę do Miłosierdzia Bożego i adorację do wieczornej Mszy św. O godz. 18.00 – Mszę św. z kazaniem maryjnym, po niej śpiewy pieśni fatimskich, różaniec do godz. 20.45, a potem procesja wokół sanktuarium. Kustosz sanktuarium zapewnia wszystkim uczestnikom uroczystości fatimskich siedzące miejsca oraz poczęstunek. Prosi też, by na wieczorną procesję zabrać świece. **tg**

Bocelli z papieskim chórem

STADION GWARDII. 29 sierpnia na warszawskim Stadionie Gwardii, podczas jedyne go koncertu w Polsce zaśpiewał Andrea Bocelli, jeden z najbardziej znanych solistów wszechczasów. W koncercie, obok solistki Aleksandry Kurzak i orkiestry Sinfonia Varsovia, wzięły udział Chór Centrum Myśli Jana Pawła II, który powstał 3 kwietnia 2005 r., w dzień po śmierci Jana Pawła II. Występ niewidomego solisty zgromadził ok. 10 tys. miłośników jego głosu. Andrea Bocelli to włoski śpiewak klasyczny (tenor), kompozytor i producent

muzyczny. W repertuarze posiada kompletne wykonania oper oraz albumy klasyczne i popowe – w sumie ponad 20 pozycji. **ap**

GOŚĆ WARSZAWSKI
warszawa@goscniemiecielny.pl

ADRES REDAKCJI: 00-695 Warszawa, ul. Nowogrodzka 47a
TELEFON/FAXS 22 628 02 72, 22 628 03 31
REDAGUJA: Tomasz Gołąb – dyrektor,
ks. Tadeusz Bożeiko – asystent kościelny,
Joanna Jureczko-Wilk, Agata Puścikowska

Sześciolatki z Warszawy będą się uczyć głównie w szkołach. Większość maluchów w tzw. oddziałach przedszkolnych, ale **aż 10 proc. dzieci z rocznika 2003 pójdzie do pierwszej klasy.**

Pod koniec sierpnia Biuro Edukacji Miasta podało następujące dane: do września do przedszkoli będzie uczęszczało 3,5 tys. sześciolatków, do oddziałów przedszkolnych w szkołach (tzw. zerówki) 7,9 tys. dzieci. Do klas pierwszych rodzice zapisali ok. 1200 dzieci, w tym ok. 550 do oddziałów specjalnie stworzonych dla sześciolatków, a ponad 600 do klas łączonych z sześci- i siedmiolatków. To spore zaskoczenie, gdyż jeszcze przed wakacjami chęć posłania sześciolatków do pierwszej klasy deklarowało ok. 3 proc. rodziców z Warszawy.

Remonty, remonty, remonty

W ciągu ostatnich miesięcy udało się wyremontować większość placówek, które tego potrzebowały, i dostosować je do potrzeb najmłodszych dzieci. W czasie wakacji trwały remonty w 91 szkołach podstawowych. W całym roku

Nawet do 15 proc. sześciolatków będzie uczyć się w szkołach

Ola nie do przedszkola

W Szkole Podstawowej nr 103 na Mokotowie na maluchy czeka... Misia. To przebrana pedagog szkolna, która w przyjazny sposób rozwiązuje trudne problemy. Na zdjęciu z dyrektorką szkoły Danutą Kozakiewicz

2009 Warszawa przeznaczyła 120 mln zł na prace remontowe wszystkich placówek oświatowych. Jednak przygotowania szkół na przyjęcie sześciolatków trwały nie tylko w wakacje. Już od marca poszczególne szkoły były monitorowane przez władze dzielnic. Ustalano, co trzeba w konkretnej szkole zakupić, wyremontować, ewentualnie dobudować. Kolejną „inspekcję” szkoły przechodziły w czerwcu. A ostatnią – na początku sierpnia.

Wyniki sierpniowego „sprawdzenia” szkół są dość optymistyczne, choć... do ideału jeszcze daleko.

Według Biura Miasta, ponad 90 proc. szkół (142) ma wydzieloną część budynku dla sześciolatków

bądź też strefę wspólną dla sześciolatków oraz klas I, II i III. 28 szkół zapewniło sześciolatkom osobne wejście. Jedynie 10 szkół zgłosiło brak możliwości wydzielienia osobnej części budynku, a 4 szkoły są w trakcie długoterminowego remontu, więc rozwiązania – również dla maluchów – są tymczasowe.

Aż 90 proc. warszawskich podstawówek posiada urządzone własny plac zabaw. W 30 placówkach plac będzie wspólny dla szkoły i sąsiedniego przedszkola, w 12 – prace nad urządzeniem placu będą trwały we wrześniu. 5 szkół zgłosiło brak możliwości urządzenia placu. Aż 153 szkoły, czyli 97 proc. szkół, ma wydzielone i przystosowane dla najmłodszych toalety.

ap

■ R E K L A M A ■

FUNDUSZ HIPOTECZNY DOM

KOMUNIKAT

Osoby urodzone przed 31 grudnia 1943 roku (powyżej 65 roku życia) mogą zgłaszać się po przyznanie dożywotniej renty hipotecznej.

Rentę mogą otrzymać właściciele mieszkań i domów po przedstawieniu dokumentów potwierdzających własność nieruchomości.

W celu uzyskania dodatkowych informacji prosimy kontaktować się telefonicznie od poniedziałku do piątku w godzinach od 8:00 do 16:00 pod numerem (22) 487 51 01 lub listownie na adres:

FUNDUSZ HIPOTECZNY DOM SP. Z O.O.
AL. JANA PAWŁA II 23
00-854 WARSZAWA

Ważna informacja: Wszystkie osoby, które zgłoszą się do Funduszu do 30 września 2009 roku otrzymają dodatkowe 2000 zł po zawarciu umowy.

Z poważaniem,
Robert Majkowski
Robert Majkowski
Prezes Zarządu

Zapraszamy maluchy do szkoły

JOLANTA LIPSZYC, DYREKTORKA BIURA EDUKACJI MIASTA

– Obecnie aż 10 proc. sześciolatków z Warszawy jest zapisanych do klas pierwszych. Jednak przypuszczamy, że ta liczba się zmieni, bo część rodziców decyduje się w ostatniej chwili i przepisuje dzieci z przedszkoli

do szkół, lub też z oddziałów przedszkolnych do klasy pierwszej. Być może więc nawet 15 proc. maluchów pójdzie do klasy pierwszej. Z przepisaniem dzieci nie ma problemu, bo we wszystkich szkołach czeka na najmłodszych jeszcze 2 tys. miejsc. Wcześniej dyskutowano o tym, czy szkoły zdążą zbudować specjalne łazienki, czy nie. Dopiero teraz wiele osób zastanawia się nad istotą rzeczy: różnicami programowymi między ostatnimi grupami w przedszkolu a pierwszą klasą czy oddziałem przedszkolnym w szkole. Kiedyś dzieci w zerówkach przedszkolnych uczyły się pisać i czytać. Obecnie program się zmienił i dzieci w przedszkolu nie nabędą takich umiejętności. Natomiast dzieci uczące się w szkołach – tak. Jeszcze przez 3 lata rodzice będą mogli wybrać: czy posłać dziecko sześciolatkiem do przedszkola, czy do szkoły.

Służewski Dom Kultury będzie miał nową siedzibę

Kultura z kozami w tle

W „pięknych okolicznościach przyrody” parku Dolina Służewska bujnie rośnie coś więcej niż fauna i flora.

W ubiegłą niedzielę z pobliskiego osiedla, z autobusów i metra Służew, warszawiacy znowu tłumnie ciągnęli ku ustawionej w parku estradce. Znałe jury, wykonawcy z całej Polski, recital Edyty Geppert – i wstęp wolny... A 6 września znowu się zacznie: SDK ma Dzień Otwarty. Ruszają zapisy na nowy sezon zajęć dla dzieci, młodzieży i starszych.

Jedyny taki dom kultury! Ścisłej: baraki. Najprawdziwsze – po budowniczych metra, okolone brązowym płotem, wśród drzew

i krzewów dolinki. Mieszkańcy Służewa, którzy pod wodzą Marii Szreder powołali specjalny komitet, ze staran o budowę nowej siedziby SDK od lat egzaminują radnych Mokotowa i Warszawy. Od 1992 roku toczyli bój o te baraki, o każdą deskę płotu. Zapaleńcy zrzeszeni w Stowarzyszeniu Mieszkańców Służewa (SMS), za cel postawili „zdjęcie” dzieci i młodzieży z podwórek blokowisk. Uruchomili bezpłatne zajęcia według trzech wątków: ekologia, sport i kultura. Braki w barakach przerabiali na atuty. Zielona

Kultura kipi z baraków przy ul. Bacha 15. Lokalne braki stają się atutem, SDK – swoistym „latającym domem kultury”, w którym wciąż szuka się ofert dla wszystkich grup wiekowych i zainteresowań. Na zdjęciu: Letnia Akademia Jazzu

■ R E K L A M A ■

APTEKA RONDO ONZ
W WARSZAWIE
RONDO ONZ 1
TEL. 022 335-77-35

ZNIZKI DLA EMERYTÓW I RENCISTÓW W APTECE RONDO ONZ

(DLA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z KART RABATOWYCH SENIOR I KART RABATOWYCH RODZINNYCH)

Z PROGRAMU SENIOR, którego celem jest pomoc emerytom i rencistom w zakupie tanich leków, KORZYSTA JUŻ 10 TYSIĘCY OSÓB!!!

W tym roku stworzyliśmy nowy program dla Seniorów pod nazwą **POMOCNA DŁOŃ**. Ideą tego programu jest znaczące obniżenie cen na **100 NAJBARDZIEJ POTRZEBNYCH LEKÓW**.

Od początku roku zwiększyliśmy, o 2000 sztuk, ilość **KART RABATOWYCH SENIOR I KART RABATOWYCH RODZINNYCH** uprawniających do zakupu leków z rabatem przysługującym Seniorom. Serdecznie zapraszamy osoby zainteresowane przystąpieniem do programu.

Wystarczy odwiedzić naszą aptekę, okazać odcinek renty z ZUS lub legitymację i już można realizować recepty lub dokonywać zakupu innych artykułów z wysokim rabatem. Zapraszamy zgromadzenia zakonne opiekujące się chorymi - one też otrzymają zniżki na zakup leków. Obecnie współpracuje z nami od ponad roku jedno z warszawskich zgromadzeń.

Staramy się obniżyć lub utrzymać ceny leków na stałym poziomie i w ten sposób przeciwdziałać kryzysowi. Wszystko po to, aby **SENIOROM** żyło się lepiej.

APTEKA CZYNNA

Pon. - Pt.: 7.30 21.00
Sobota: 9.00 18.00
Niedziela: 10.00 16.00

Jak do nas dojechać?

Tramwajami linii 10, 16, 17, 19, 33, 76
Autobusami linii 105, 109, 150, 174,
178, 500, 504, 506, 507, 510,
Przystanek RONDO ONZ
Wejście od ul. Świętokrzyskiej przy przystanku
autobusowym RONDO ONZ 05

Dolinka? Załóżmy gospodarstwo dziecięce, ze zwierzakami. Baraki? Dziesiątkom tysięcy mieszkańców wystarczy. Byle nie gubić dorobku ani historii. Także w nowej siedzibie, której makietę można już oglądać w SDK.

– Dzieci i mieszczychy chętnie przychodzą „do kóz” – podkreśla kierowniczka Galerii przy Kozach, Barbara Kazimierzczak-Czekańska. – Zagospodarowaliśmy to w działaniach plastycznych (malarstwo, grafika, ceramika, filcowanie, wycinanki), w corocznych Służewskich Plenerach Malarskich, w fotografii.

– Pamiętamy, że historycznie byliśmy „wsią Służew”! Przekazujemy tradycję – dodaje dyrektor SDK Ewa Willmann. – Wpisujemy je w program, obok nowoczesności: palenie Marzanny czy wianki na Potoku komponujemy z widowiskiem Marty Prokopek o symbolach odrodzenia w kulturze... Uzupełniające się wątki układamy w ofertę przedpołudniową, dla przedszkoli czy szkół.

W SDK opiekunowie czule pochylają się nad półtorarocznym maluchem, indywidualnie prowadzą malarskie talenty, szlifują wokalne diamenty i szukają literackich perełek.

Ale Mała Akademia Muzyki gromadzi po 250 dzieci, taniec współczesny czy hip-hop – setki młodzieży... Przez 25 rodzajów zajęć w ubiegłym roku przewinęło się aż tysiąc uczestników. Nie licząc 141 koncertów, wieczorów patriotycznych, spektakli teatralnych i muzycznych, spotkań literackich, recitali, wystaw, konkursów i festynów, na których pojawiło się... 33 tysiące! A przecież oprócz lokalnych projektów (już we wrześniu Ogród Sztuk Różnych, Orkiestra nad Dolinką, słamy „Wiersze na stół”, warsztaty teatralne Tomka Zadróznego, Sonic Dance) są także ogólnopolskie, jak nabór uczestników III Konkursu Pianistycznego im. Béli Bartóka (www.konkursbartoka.pl, do 15. roku życia) czy nieustający konkurs i interaktywna strona poetycka.

Szczegóły oferty SDK oraz interaktywna strona poetycka znajdują się pod adresem www.sdk.waw.pl.

Ewa Eysmontt

Służewski Dom Kultury w Dzielnicy Mokotów m. st. Warszawy
ul. Jana Sebastiana Bacha 15
02-743 Warszawa,
tel./faks 22 843-91-01
www.sdk.waw.pl

Jeszcze do końca września w Łazienkach można posłuchać Chopina

Preludium pod chmurką

Już od 50 lat w Łazienkach Królewskich odbywają się koncerty chopinowskie. **Nazywane letnim salonem muzycznym stolicy, gromadzą melomanów, turystów, spacerowiczów.**

W każdą niedzielę od maja do września, o godz. 12.00 i 16.00, najwybitniejsi polscy i światowi pianiści wykonują utwory Fryderyka Chopina. Każdy koncert gromadzi ponad 3 tys. miłośników twórczości kompozytora. Wokół pomnika Chopina, gdzie stoi scena koncertowa, zbierają się młodzi i starsi.

Pani Krystyna Krajewska z Mokotowa regularnie przychodzi na koncerty:

– To już taka moja tradycja. Nie wyobrażam sobie wakacyjnej niedzieli bez Chopina w Łazienkach.

Historia koncertów ma już 50 lat. Zniszczony podczas wojny pomnik Fryderyka Chopina, będący

dziełem wybitnego rzeźbiarza Wacława Szymanowskiego, został odbudowany i odsłonięty w 1958 r. Rok później odbyły się pod pomnikiem pierwsze koncerty. W ciągu 50 lat wystąpili tu najwięksi pianiści m.in.: Barbara Hesse-Bukowska, Krystian Zimmerman, Dang Tai Son, Rafał Blechacz. Organizatorami koncertów są Stołeczna Estrada i Towarzystwo im. Fryderyka Chopina. Zapewnia to wysoki poziom koncertów.

W tym roku wysłuchamy jeszcze m.in. Karoliny Nadolskiej – laureatki wielu konkursów międzynarodowych i ogólnopolskich, Julii Kociuban – wybitnie uzdolnionej siedemnastoletniej

Magdalena Lisak – laureatka VI nagrody XIII Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina w Warszawie grała dla warszawiaków 30 sierpnia

pianistki, oraz zagranicznych gości z Japonii: Tokiko Kobayakawy oraz Osako Chiemi. Koncerty będą

trwały do końca września. Ostatni w tym sezonie odbędzie się 27 września. **ao**

Zakończyła się akcja „Lato w Polsce”

Niezapomniane wakacje w ojczyźnie

Aż 2500 dzieci polskiego pochodzenia spędziło wakacje w Polsce. Było to możliwe dzięki wielu ludziom dobrej woli. Pod koniec sierpnia w Senacie dzieci dziękowały za czas spędzony w ojczyźnie przodków.

Młodzi Polacy mieszkający na Białorusi, w wieku od 10 do 15 lat, przebywali w Polsce od czerwca do sierpnia. Każdy turnus akcji „Lato w Polsce” trwał 10 dni. W sumie w Polsce wypoczywało ok. 2500 młodych ludzi, mieszkających na terenie całej Białorusi. W Polsce dzieci uczyły się języka polskiego, zwiędzały kraj, odpoczywały. Dla wielu był to pierwszy kontakt z ojczyzną przodków czy wręcz z językiem polskim. Inni szkolili język, którym posługują się w domach.

Dzieci przebywały w Polsce dzięki Stowarzyszeniu „Wspólnota Polska”, dotacji Senatu RP.

Ich przyjazd nie byłby możliwy, gdyby nie wsparcie polskich samorządów terytorialnych – wojewódzkich, powiatowych i miejskich. Ogromną rolę odegrał też Związek Polaków na Białorusi: wyszukiwał, przeprowadził

rekrutację, zapewnił opiekunów oraz dowóz i odbiór dzieci ze stacji granicznych w Kuźnicy Białostockiej oraz Terespolu. Samorządy natomiast były gospodarzami pobytów na terenie Polski: zapewniały noclegi,

wyżywienie oraz pomagały w realizacji programu edukacyjnego. Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” pokryło koszty transportu, ubezpieczenia i część kosztów programu oraz zajęło się koordynacją całego przedsięwzięcia. Pod koniec sierpnia w Senacie dzieci dziękowały organizatorom za pobyt w kraju. Były własnoręcznie zrobione prezenty, piosenki po polsku i zapewnienia, że jeśli tylko będą mogły, z pewnością do Polski wrócą... Marszałek Senatu Bogdan Borusewicz zapowiedział: – W roku ubiegłym polskich dzieci z Białorusi gościliśmy ok. 1500. W tym roku było ich więcej. Mogę zapewnić, że chociaż wszędzie się teraz oszczędza, to we wspieraniu takiej akcji w budżecie Senatu na przyszły rok oszczędności nie przewidujemy. **ap**

Polskie piosenki, śpiewane z lekkim wschodnim akcentem, wzruszały...

Niech pamiętają n

NOWA WYSTAWA W PALMIRACH.

– Nie mam komu tego przekazać. Nikogo to już nie interesuje – mówi 77-letnia Bożena Myślińska, oddając Julianowi Borkowskiemu, historykowi z Muzeum Historycznego Warszawy **rodzinne „relikwie”**: kilka pożółkłych karteczek z ostatnimi informacjami o losach swoich rodziców i dwa zdjęcia: mamy Leokadii Myślińskiej i zaprzyjaźnionej z rodziną Stanisławy Szuladzińskiej. Obydwie zginęły w Palmirach.

tekst

TOMASZ GOŁĄB

tgolab@goscniedzielny.pl

Był 1940 rok. Ojca, Walentego Myślińskiego, gestapo aresztowało już 11 kwietnia. Bożena miała wówczas 8 lat. Kilka miesięcy później rozegrał się kolejny rodzinny dramat: wraz z o sześć

lat starszą siostrą obserwowwała, jak gestapo przyszło po mamę – Leokadię. Już nigdy więcej miały się nie zobaczyć.

Palmirskie relikwie

Bożena Myślińska myślała, że już nigdy więcej nie wróci do tych skrawków papierów: do oficjalnego zawiadomienia o śmierci w Brzezince swojego ojca, skrawka

Niemcom wydawało się, że masowe egzekucje w Palmirach nigdy nie zostaną odkryte. Doły zasypywali na kształt puszczańskich krajobrazów. W największych egzekucjach, 20 i 21 VI 1940 r., zginęły tu 362 osoby, m.in. marszałek Sejmu RP Maciej Rataj, wiceprezydent Warszawy Jan Pohoński i olimpijczyk Janusz Kusociński

podziemnego Biuletynu Informacyjnego z nazwiskami mamy i przyjaciółki rodziny wśród ofiar eksterminacji w Palmirach i zaświadczenia z Czerwonego Krzyża o ekshumacji, dokonanej w kampinoskich dołach tuż po wojnie.

W 21 egzekucjach na palmirskiej polanie śmierci rozstrzelano ponad 1700 Polaków i Żydów. Egzekucje odbywały się też w innych miejscach Puszczy, m.in. w Szwedzkich Górach, Wólce Węglowej, Laskach, na wydmach Łuże (ostatnie miały miejsce w 1943 r.). Ale okoliczni mieszkańcy, którzy

obserwowali kolejne transporty z Pawiaka i więzienia na Mokotowie, mówili początkowo nawet o kilkunastu tysiącach zabitych.

Zaczął się już 7 grudnia 1939 r. Niedaleko wsi Palmiry, na terenie dawnych składów amunicji twierdzy modlińskiej, Niemcy rozpoczęli serię masowych mordów ludności cywilnej (do ostatniego znanego doszło w tym miejscu 17 lipca 1941 r.). Ofiarami byli najczęściej cieszący się prestiżem najaktywniejsi przedstawiciele życia politycznego, naukowego, społecznego, kulturalnego – ludzie wolnych zawodów, sportowcy, uczestnicy konspiracyjnych organizacji niepodległościowych, patriotyczna młodzież z warszawskich drużyn harcerskich. Ludzie, których Niemcy właśnie ze względu na ich pozycję uznali za potencjalnych przywódców Polski Podziemnej, a więc za szczególnie niebezpiecznych.

Błogosławie was i do serca tułę

Mordowano w głębokiej tajemnicy, z zachowaniem nadzwyczajnych środków ostrożności. W dniu egzekucji więźniom wydawano rzeczy osobiste, niekiedy dokumenty i dodatkowe racje żywnościowe. Stwarzano złudzenie przenosin do innego miejsca.

Na bibułce zachowanego grypsu wyniesionego z Pawiaka Stanisław Beer pisał do swojej żony Jadwigi: „Wyjeżdżamy na roboty rolne na kilka tygodni. Zobaczymy się może jesienią. Bądźcie dobrej myśli i razem ze mną módlcie się do Boga o łaskę szczęśliwego zobaczenia. Błogosławie was i do serca tułę”. Dzień później, 20 czerwca 1940 r., zginął w Palmirach od niemieckich kul. W tej samej egzekucji co Mieczysław Niedziałkowski, Maciej Rataj, Janusz Kusociński i Jan Pohoński. W największej egzekucji, w ramach eksterminacyjnej akcji AB zginęły 362 osoby.

Gdy transport skazańców docierał do Palmir, wszystko było przygotowane. Więźniów z zawiązanymi oczami prowadzono

ie tylko drzewa

na skraj wykopanych dołów. Pluton policji lub SS rozstrzeliwał więźniów z broni maszynowej. Po zakończeniu mordu doły zasypywano ziemią i dla zatarcia śladów teren maskowano mchem, igliwem, jałowcem i młodym drzewostanem. Nadawano im kształt zbliżony do naturalnego – oprawy byli przekonani, że tajemnica nigdy się nie wyda.

Ekshumacje

Jednak dzięki miejscowej ludności i leśnikom informacje o transportach śmierci i zbrodniach palmirskich szybko dotarły do Warszawy, a przez polskie organizacje podziemne – na Zachód. Dzięki nacęciom na pniach drzew i wbitym w nie łuskom już jesienią 1945 r., m.in. dzięki gajowemu Adamowi Herbańskiemu, utworzony przy PCK Tymczasowy Komitet Uczczenia Pamięci Ofiar Zbrodni Niemieckich w Palmirach mógł przystąpić do pierwszych ekshumacji. Przewodniczącą Komitetu została Maria Bortnowska, sekretarzem – Jadwiga Nowakowska. Dużego wsparcia i pomocy Komitetowi udzielała parafia w Łomnej i jej proboszcz – ksiądz Edward Gregorkiewicz. Prace ekshumacyjne w wytypowanych miejscach rozpoczęły się 25 listopada i trwały – z przerwą zimową między 6 grudnia a 28 marca – do lata 1946 r.

Przy pracach pomagali uczniowie i mieszkańcy okolicznych wiosek. W Palmirach wykryto 24 zbiorowe mogiły rozrzucone na przestrzeni 1,5 kilometra. Wydobyto z nich ponad 1700 ciał, z których tylko część zdołano zidentyfikować. Po zakończeniu ekshumacji w Palmirach przystąpiono do prac w innych rejonach: Lasów Chojnowskich, w rejonie Młocin, Szwedzkich Gór, Lasek, Wólki Węglowej i na wydmach Łuze.

Na palmirskiej polanie, gdzie w 1948 r. utworzono cmentarz – mauzoleum, znajdują się obecnie szczątki 2115 ofiar mordów – Polaków i Żydów. Spoczywa tu 1700 osób zabitych w Palmirach, a także osoby

TOMASZ GOŁĄB

– Rodziny oddają nam często ostatnie pamiątki po rozstrzelanych w Palmirach – mówi Julian Borkowski z MHW, pokazując zdjęcie Leokadii Myślińskiej i kilka dokumentów, które niemal w przeddzień wystawy przekazała mu córka zamordowanej Bożena Myślińska

zastrzelone w innych miejscach w Puszczy Kampinoskiej i w Lasach Chojnowskich. Tylko w nielicznych przypadkach rodziny podjęły decyzje o pochówku swoich bliskich na innych cmentarzach.

Kształt przestrzenny cmentarza opracowany został przez plastyczkę i architekta Ewę Śliwińską z pracowni profesora Romualda Gutta.

Lista rozstrzelanych

14 września, w uroczystość Podwyższenia Krzyża Świętego, w Palmirach otwarta zostanie nowa ekspozycja. Wystawę zorganizowało Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy. Obejrzeć tam można m.in. przedmioty znalezione przy ekshumowanych ofiarach, które ułatwiły ich identyfikację. W jednej z gablot pokazane będą na przykład pamiątki po Witoldzie Romanowskim, oficerze lotnictwa i plastyku. Aresztowany 28 marca

1940 r. uczestnik kampanii wrześniowej 1939 r., w okresie okupacji komendant Okręgu Warszawskiego Organizacji Wojskowej (OW) „Wilki”, rozstrzelany został wraz z ojcem 21 czerwca 1940 r. Wśród zachowanych przedmiotów można obejrzeć m.in. grypsy przesłane na Pawiak do Witolda Romanowskiego, fragmenty rysunków wykonanych w więzieniu, fragment blankietu pocztowego, a nawet strzępy ubrań i róg chusteczki z inicjałami „ZK”, jakimi znajoma Witolda Romanowskiego oznaczała rzeczy wysyłane do niego na Pawiak. To dzięki nim stwierdzono bez wątpliwości tożsamość ekshumowanych zwłok. Podobnie jak w przypadku przestrelonego modlitewnika Witolda Hulewicza, który także będzie pokazywany na wystawie.

Zwiedzających od połowy września wystawę zaskoczy też głos lektora, odczytującego nieprzerwanie nazwiska wszystkich znanych ofiar rozstrzeliwanych w Palmirach.

Czekając na nowe muzeum

Obok gablot na ścianach zawieszono kilkanaście plansz ze zdjęciami, podzielonych na cztery wątki pokazujące terror niemiecki w okupowanej Warszawie, egzekucje, ekshumacje oraz Palmiry jako symbol pamięci narodowej. Zewnątrz ścianę obecnego budynku pokryje ogromnych rozmiarów fotomontaż pokazujący kolejne sceny dramatu, jakie rozgrywały się w trakcie rozstrzeliwań.

Wystawa stanie się załącznikiem nowej stałej ekspozycji w przygotowywanym nowym pawilonie, którego budowa lub adaptacja rozpocznie się w przyszłym roku. Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry apeluje do właścicieli pamiątek po zamordowanych w Palmirach o przekazywanie ich na cele muzealne. W przyszłym roku muzeum zamierza rozpocząć także projekt rejestrowania świadectw osób pamiętających wydarzenia lat 1939–43.

Niech pamiętają nie tylko puszczańskie drzewa. ■

Prosimy o pamiątki

JOANNA MALDIS, starszy kustosz Muzeum Historycznego m.st. Warszawy, autorka

scenariusza i komisarz nowej wystawy w Palmirach

– Palmiry to wstrząsające świadectwo zbrodni Niemiec nazistowskich na ziemiach polskich. Masowe i potajemne egzekucje miały charakter typowo eksterminacyjny. Na utworzonym w 1948 r. cmentarzu-mauzoleum spoczywają szczątki 2115 ofiar, ekshumowane z egzekucji w Palmirach i z innych miejsc Puszczy Kampinoskiej oraz z Lasów Chojnowskich. Nagrobków zidentyfikowanych osób jest 577. Znanych jest też 485 nazwisk osób, o których wiadomo, że zginęły w Palmirach, ale ich ciała nie rozpoznano. O pozostałych ofiarach do dziś nic nie wiadomo. Na muzealnej ekspozycji „Palmiry 1939–1943” prezentujemy fotografie i archiwalia, dokumentujące zbrodnie, oraz przedmioty znalezione podczas powojennych ekshumacji, które ułatwiły identyfikację ofiar. Ale wciąż czekamy na inne pamiątki po zamordowanych w Palmirach. Rodziny, które zdecydują się zdeponować je w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy, będą mogły je oglądać w przyszłym muzeum w Palmirach.

Święci na pomnikach

Kościół nie tylko św. Karola

Przy ul. Chłodnej, w kościele pw. św. Karola Boromeusza, obejrzyć można nie tylko pomnik patrona świątyni. Monumentalnych schodów świątyni strzegą czterej ojcowie Kościoła: św. Hieronim, św. Ambroży, św. Augustyn i św. Grzegorz I Wielki.

Kościół przy ul. Chłodnej powstał w XIX w., dzięki fundacji księżnej Klementyny z Sanguszków Małachowskiej. Został zaprojektowany w stylu neorenesansowym, według projektu arch. Henryka Marconiego. W tympanonie jest przedstawiony jego patron, św. Karol Boromeusz, udzielający Komunii św. mieszkańcom Mediolanu. Pozostałe rzeźby w świątyni przedstawiają ojców Kościoła.

Pierwszą postacią, która stoi u dołu schodów po lewej stronie, jest św. Hieronim, żyjący w latach 340–420. Hieronim zdobył gruntowne wykształcenie, ale w celu pogłębienia wiary i nauki języków starożytnych udał się na pustynię. Po powrocie z pustelni dokonał wiernego przekładu Biblii na język łaciński z hebrajskiego, greckiego i aramejskiego. Przekład Pisma

Świętego wg Hieronima, zwany Wulgatą, stanowi podstawę dla tłumaczy Biblii na inne języki, a on jest ich patronem.

Kolejny święty, stojący nieco wyżej, to Ambroży (340–397). Jest patronem pszczelarzy. Był biskupem Mediolanu, skutecznie zwalczając herezję, a szczególnie arianizm. Święty na pomniku przedstawiony jest z otwartą księgą Pisma Świętego, które nie tylko propagował, ale przede wszystkim objaśniał.

Święty Augustyn (354–430) to trzeci święty ojciec Kościoła, za którego pośrednictwem możemy się pomodlić w świątyni przy Chłodnej. Był synem św. Moniki, prowadził pogański tryb życia. Pod wpływem kazań św. Ambrożego przyjął chrzest i stał się gorliwym chrześcijaninem.

KRZYSZTOF PRZYGODA

Św. Ambroży wita przy schodach kościoła św. Boromeusza

Wybrany na biskupa Hippony, przez 34 lata był wzorowym pasterzem. Jego dzieła: „Wyznanie”, „O państwie Bożym” oraz napisana reguła zakonna, zwana Regułą św. Augustyna, weszły na stałe do dzieł Kościoła. Święty na pomniku jest przedstawiony w stroju biskupa z pastorałem i księgą w ręku.

Czwarta figura przedstawia żyjącego w latach 540–604 św. Grzegorza I Wielkiego. Był gorliwym pasterzem i autorem rozlicznych pism teologicznych, które ugruntowały wiarę chrześcijańską i prymat papieża. Jako papież ustanowił 30 Mszy św., tzw. gregorianek, odprowadzanych dzień po dniu w intencji zbawienia duszy zmarłego. Święty jest przedstawiony na pomniku w stroju papieskim, z tiarą na głowie, w prawej ręce trzyma pastorał, a w lewej Mszał Rzymski. W przeszłości pamiętkę św. Grzegorza obchodziliśmy 12 marca, obecnie 3 września.

W niszach zewnętrznych kościoła przy ul. Chłodnej przedstawiony jest poczet polskich błogosławionych i świętych. Kościół warto odwiedzić 4 listopada, w dzień odpustu św. Karola Boromeusza.

Adres: Kościół św. Karola Boromeusza, parafia św. Andrzeja Apostoła ul. Chłodna 9, tel. (022) 620 37 47

zaproszenia

Po pracę do klasztoru

Szukający pracy lub planujący zmienić zatrudnienie mogą wziąć udział w warsztatach skutecznego poszukiwania pracy, które prowadzone będą zgodnie z programem „Spadochron”. Warsztaty odbędą się **od 7 do 14 września** w klasztorze ojców dominikanów na Służewie (ul. Dominikańska) w godz. 8.30–16.30 i są bezpłatne. Zapisy w kancelarii parafialnej, przy ul. Dominikańskiej 2 (tel. 022 543 99 10). Szczegółowych informacji: Ewa Warchoła – pod adresem e-mailowym: ewarchola@you-can.pl.

Dożynki na Białołęce

8 września Mszą św. o godz. 18.00 w kościele Narodzenia NMP (ul.

Klasyków) rozpoczną się białołęckie dożynki. Po Mszy św. nastąpi dzielenie się dożynkowym chlebem, a potem występ orkiestry koncertowej „Victoria” wraz z solistami Teatru Wielkiego.

Do Niepokalanowa po trzeźwość

W dniach **11–13 września 2009 r.** odpowiedzialni za rozwój Krucjaty Wyzwolenia Człowieka z całej Polski i zagranicy spotkają się na konferencji w Niepokalanowie. Gościem pierwszego dnia Konferencji będzie przewodniczący Zespołu Apostolstwa Trzeźwości przy Konferencji Episkopatu Polski bp Tadeusz Bronakowski. Drugiego dnia ks. dr Jan Mikulski, redaktor pisma Krucjaty

„Eleuteria” w latach 1992–1994, pokaże zespołom KWC perspektywę pracy formacyjnej. Ostatniego dnia uczestnicy będą rozważać hasło „Otoczmy troską życie”. Więcej: <http://www.kwc.oaza.pl>.

Sztafeta im. ks. Popiełuszki

13 września, już po raz czwarty, z północy i południa Polski wyruszy w kierunku Warszawy Sztafeta im. ks. Jerzego Popiełuszki ku czci Męczenników Stanu Wojennego. W Katowicach biegacze ruszą po uroczystej Mszy św. sprzed pomnika przy kopalni „Wujek”, następnie przy pomniku Powstańców Śląskich dołączy młodzież ze Szkolnego Klubu Sportowego, a w Knurowie członkowie

Ośrodka Niepełnosprawnych. Sztafeta z tego kierunku dotrze do Janek k. Warszawy **14 września** ok. godz. 15. Tam dołączy do niej grupa warszawskich biegaczy i rowerzystów. Druga grupa wyruszy 13 września sprzed pomnika Wolności Ojczyzny na placu Solidarności w Olsztynie. Następnego dnia grupa dotrze do Łomianek ok. 15.30. Wszyscy uczestnicy spotkają się o 17.00 w parku im. Stefana Żeromskiego, a następnie ruszą w kierunku kościoła św. Stanisława Kostki, gdzie złożą kwiaty na grobie sługi Bożego ks. Jerzego Popiełuszki. O 18.00 w żoliborskim kościele będą się modlić w intencji ofiar stanu wojennego oraz beatyfikacji ks. Jerzego.